

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.85](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.85)

УДК 338.48

А. Г. Охріменко,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету*

ORCID: 0000-0003-0405-3081

Н. А. Опанасюк,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України, перший віце-президент всеукраїнської громадської організації –

Туристична асоціація України

ORCID: 0000-0001-7418-8622

ПЕРЕНАСИЧЕННЯ ДЕСТИНАЦІЙ ЯК СУЧАСНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

A. Okhrimenko

*Ph.D. in Economics, Associate Professor of Department of Hotel and Restaurant Business
Kyiv National University of Trade and Economics*

N. Opanasiuk

Ph.D. in Law, Associate Professor, National University of Ukraine on Physical Education and Sports, the first vice-president of the All-Ukrainian public organization - the Tourist Association of Ukraine

OVERTOURISM AS A CURRENT TREND OF TOURISM DEVELOPMENT

Виходячи з динамічного та масштабного розвитку туризму як загалом у світі, так і у окремих дестинаціях, проявляється тенденція їх перенасичення (перетуризму). Це явище є характерним упродовж тривалого часу для відомих світових туристичних центрів. Визначено, що перетуризм передбачає неконтрольоване розширення туризму через надмірне зростання відвідувачів і створення значних сезонних пікових періодів в окремих дестинаціях, що призводить до вимушених негативних змін у стилі, зменшенні доступу до зручностей, зростанні вартості життя для місцевого населення, посиленні впливу на комунікації й довкілля та порушення місцевої автентичності. В Україні явища перетуризму проявляються досить локально, лише в окремих дестинаціях: Львові, Одесі, Умані, приморських і карпатських курортних місцях та потребують недопущення в майбутньому та невідкладного вирішення сьогодні. Розкрито основні передумови перетуризму та обґрунтовано напрями запобігання цим явищам сучасного глобалізованого розвитку суспільства.

Based on the dynamic and large-scale development of tourism, both globally and in individual destinations, there is a tendency to overtourism. This phenomenon is characteristic for a long time for such well-known world tourist centers as Barcelona, Florence, Venice, Dubrovnik, Paris, Amsterdam, Reykjavik, Kyoto and others. It has been determined that overtourism implies uncontrolled expansion of tourism due to excessive growth of visitors and the creation of significant seasonal peak periods in certain destinations, which leads to forced negative changes in style,

reduced access to amenities, increased cost of living for the local population, increased impact on communications and long-term influence. violation of local authenticity. It is noted that in Ukraine, the phenomena of tourism are manifested only quite locally in certain destinations: Lviv, Odessa, Uman, seaside and Carpathian resorts. The basic prerequisites of tourism are revealed: increase of «accessibility» of tourism; widespread promotion of tourism; the disappearance of the boundaries between tourism and daily activities; lifting or reducing (liberalizing) visa barriers; integration processes; reducing or avoiding language barriers; the emergence of new forms of tourism; unbalanced destination management. The directions of prevention of over tourism are substantiated: management of flows of tourists, prevention of tourist overflow of destinations; reviewing tax procedures; imposition of fines; demarketing; physical restrictions on flows to certain places (tickets, turnstiles); resettlement of tourists in other places; attracting (favoring) tourists with low environmental impact; rethinking tourism policy; implementation of ecosystem monitoring programs. Attention is drawn to the fact that the development of tourism development policy should also be taken into account by tourists – respect for the local population and the environment.

Ключові слова: *перенасичення дестинацій, перетуризм, надтуризм, туристична перенапруга, сталий туризм, відповідальний туризм.*

Keywords: *overtourism, sustainable tourism, responsible tourism.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виразною ознакою сучасного суспільства є масштабність туристичної діяльності та її просторової безмежності. Туристичні подорожі стають частиною буденності, тим самим формуючи проблему стирання кордонів між місцевими жителями та приїжджими, нехтування традиційного середовища життя спільнот, глобалізації різних сфер життєдіяльності суспільства. Ці аспекти загострюють питання, пов'язані із перенасиченням туристами певних дестинацій, некомфортності проживання місцевих жителів, інші соціально-економічні, екологічні, культурні та інфраструктурні проблеми. Тому питання, пов'язані з перенасиченням дестинацій, наразі є досить актуальними та потребують дослідження й розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому світі лише нещодавно актуалізувалась зазначена проблема, хоча її вирішення в практичній площині проводиться окремими локальними методами ще із середини ХХ століття. Щодо наукових робіт, то досить часто вони спрямовуються на вирішення проблем окремих дестинацій. У дослідженні М. Мартінса (Martins, M., 2018) звертається увага на планування вирішення проблем із перевантаженням туристами Барселони та реальними кроками уряду й суспільства щодо цього [14]. А.Т. Гонсалес (González, A. T., 2018) акцентує увагу на негативному впливі круїзного туризму у Венеції [12]. Г. Пліхта (Plichtha, G., 2018) розкриває напрями вирішення проблем, пов'язаних із перенасичення туристами історичного центру Кракова [18]. У роботі М. Беннера (Benner, M., 2019) окреслюються проблеми перенасичення туристами та їх вирішення в контексті сталого розвитку на Адріатичному узбережжі [8]. Окреслюючи вказані дослідження, констатуємо необхідність подальших кроків щодо визначення сутності, джерел, детермінантів зазначеного явища та механізмів його вирішення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування семантики явища «перенасичення дестинацій» та визначення шляхів їх недопущення й вирішення.

Вклад основного матеріалу. Специфічними рисами сучасного туризму є його швидкоплинність і мобільність. У дослідженні [3, с. 58] звертається увага на окремі сучасні тенденції туризму, що досліджуються сучасними вченими. Так, використовуючи метафору «плинна сучасність» (Liquid Modernity), один із найвідоміших мислителів сучасності, польсько-американський соціолог З. Бауман [1, 7] фіксує «перехід від щільного, структурованого світу, обтяженого мережею соціальних умов і зобов'язань, до пластичного, плинного, рідинного світу, вільного від бар'єрів, кордонів». Такий перехід, на думку З. Баумана, спричинив глибокі зміни в усіх сферах людського життя, що з великими труднощами піддаються поданню в термінах «інформаційне суспільство», «мережеве суспільство», «глобалізація», «постмодерн» [1]. Подібні констатації фіксуються й в дослідженнях, присвячених туризму, зокрема у роботі Дж. Уррі «Глобалізація туристичного газу» зазначається, що «з середини 90-х років спостерігається «стиснення часу», оскільки люди по всьому світу стали «ближчими» через різноманітні технологічні розробки» [22]; а Ф. Кеїрнкросс (F. Cairncross, 1997) стверджує, що «для багатьох соціальних груп дедалі частіше трапляється «смерть (знищення) відстаней» [9].

Крім того, на основі ознаки «мобільності» туризму, скороченням відстаней і поєднанням культури та побуту, констатується «кінець туризму» у межах загальної «економіки ознак», оскільки розмиваються часові простори й зростає схожість між «домашньою» та «віддаленою» поведінкою» [20, с. 282] і відбувається «перетворення світу для туриста на один великий універмаг міст та сіл» [19]. Отже, такі основоположні ознаки

туризму, як переміщення та перебування у незвичному для себе середовищі, у сучасному суспільстві дещо розмиваються або стають менш помітними [5, с. 77].

На фоні зазначеного проявляється обернене до туризму явище – overtourism, що перекладається з англійської як «перенасичення дестинацій», «перетуризм», «надтуризм» чи «туристична перенапруга» – перенасичення туризмом окремих популярних світових дестинацій. За даними Google Trends, вперше англійський термін «overtourism» було вжито у 2006 р., а потім – у 2012 р. у контексті стурбованості негативними наслідками туристичної діяльності. Overtourism – феномен популярного місця призначення, що насичується туристами [10]. На думку К. Коенса, А. Постми та Б. Паппа (Koens, K., Postma, A., Papp, B., 2018), «overtourism» пропонується розуміти як «надмірний і негативний вплив туризму на приймаючі громади та/або середовище» [13, с. 2].

Вважаємо, що у світовому масштабі передумовами «перетуризму» є:

1) зростання «доступності» туризму (у фінансовому аспекті, наявності вільного часу, розширенні транспортного забезпечення тощо);

2) широка популяризація туризму;

3) зникнення меж між туризмом і повсякденною діяльністю;

4) відміна чи скорочення (лібералізація) візових бар'єрів;

5) інтеграційні процеси;

6) зниження або уникнення мовних перешкод;

6) поява нових форм туризму;

7) незбалансоване управління дестинаціями.

Отже, вважаємо, що «перенасичення дестинацій» (перетуризм) передбачає неконтрольоване розширення туризму через надмірне зростання відвідувачів і створення значних сезонних пікових періодів в окремих дестинаціях, що призводить до вимушених негативних змін у стилі, зменшенні доступу до зручностей, зростанні вартості життя для місцевого населення, посиленні впливу на комунікації й довкілля та порушення місцевої автентичності. Відповідно, перетуризм характеризується:

– значним зростанням питомої ваги туристів відносно місцевого населення;

– фізичним забрудненням території та зростанням відходів;

– змінами у візуальному сприйнятті дестинації (коли багато людей «заважають» реально пізнати той чи інший об'єкт);

– зростанням витрат місцевого населення, зокрема вартості життя (доступність житла; комунальних, побутових послуг, рітейл-послуг);

– зростанням ланцюга постачань, що призводить до спекуляцій;

– некерованою поведінкою туристів, зростанням негативних соціальних явищ у приймаючій дестинації (злочинність, наркоманія, проституція та ін.);

– зростанням кількості безхатьків та осіб, які просять милостиню;

– зменшенням унікальної атмосфери дестинацій, неможливістю пізнання традицій, місцевого колориту, мови, менталітету;

– емігрування місцевого населення в інші регіони, країни.

У глобальному масштабі неприкриті ознаки перетуризму характерні для Барселони, Флоренції, Венеції, Дубровника, Парижа, Амстердама, Рейк'явіка, Кіото, Пальма-де-Майорки та інших міст. Так, М. Мартінс використовує термін «туризмобія», як антитуристичні прояви, що можуть у майбутньому стати пріоритетними для багатьох регіонів [14, с. 3].

Зважаючи на зародження в окремих дестинаціях явищ «перетуризму», а також стирання меж між туристами й місцевими жителями, нагальну потребу врахування та практичної імплементації принципів концепції сталого туризму, пропонується визначення порівняльних показників розвитку туризму:

1) кількість туристів (зокрема, іноземних) на 1 км² території країни (дестинації);

2) кількість туристів (зокрема, іноземних) на 1000 осіб місцевого населення.

У табл. 1 представлено розрахунок зазначених показників згідно з рейтингом ЮНВТО країн-лідерів за кількістю міжнародних прибуттів (1-10 позиції), України (26 позиція) та країн – найближчих сусідів і, відповідно, її конкурентів (18, 22, 25 позиції та окремі позиції невідомі).

Таблиця 1.
Визначення кількості іноземних туристів на 1 км² площі країни та на 1000 осіб місцевих жителів в окремих країнах світу¹

Рейтинг ²	Назва країни	Кількість іноземних туристів, млн. осіб ³	Площа країни, тис. км ²	Кількість іноземних туристів на 1 км ² площі країни	Кількість населення країни, млн. осіб	Кількість іноземних туристів на 1000 місцевих жителів
1	Франція	86,9	551,6	158	65,2	1333
2	Іспанія	81,8	505,9	162	46	1778
3	США	75,9	9834	8	325,7	233
4	Китай	60,7	959,7	63	1330	46
5	Італія	58,3	301,3	193	60,0	972
6	Мексика	39,3	1973	20	118,4	332
7	Велика Британія	37,7	244,8	154	61,6	612
8	Туреччина	37,6	783,6	48	79,4	474
9	Німеччина	37,5	357,4	105	82,5	455
10	Таїланд	35,4	513,1	69	69,0	513
....						
18	Польща	18,4	321,7	57	38,1	483
22	Угорщина	15,8	93	170	10,1	1564
25	Хорватія	15,6	56,5	276	4,6	3391
26	Україна	14,2	603,6	24	42,3	336
н/в	Чехія	12,2	78,8	155	10,2	1196
н/в	Болгарія	8,8	110,9	79	7,6	1158
н/в	Словаччина	6	48,8	123	5,4	1111
н/в	Грузія	3,5	69	51	4,4	795
н/в	Естонія	3,2	45,2	71	1,3	2462
н/в	Румунія	2,7	238,4	11	21,4	126
н/в	Литва	2,5	65,2	38	3,4	735
н/в	Білорусь	2	207,6	10	9,7	206
н/в	Латвія	1,9	64,6	29	2,4	792

Джерело: розроблено авторами

Для проведення порівняльних розрахунків (табл. 1) використовувалися дані країн-лідерів щодо прибуттів іноземних туристів і країн-сусідів України. За виключенням США, де на досить високому рівні розвинутій внутрішній туризм (що у даному аспекті не враховується) і діє жорстка візова політика, отримані результати є досить показовими. У середньому в розглянутих країнах близько 90 іноземних туристів припадає на 1 км² площі країн та приблизно 1 : 1 припадає іноземних туристів до місцевих громадян. Україна, незважаючи на вищі позиції серед країн-сусідів за кількістю іноземних прибуттів, відповідно до розглянутих показників має дуже низькі результати. Із результатів розрахунків випливає наявність в Україні значного потенціалу для розвитку іноземного туризму – порівняно із зазначеними країнами на 1 км² площі країни припадає майже найменша (крім Румунії та Білорусі) кількість іноземних туристів – 24, коли у більшості країн ця цифра складає 90 осіб. Кількість іноземних туристів на 1000 місцевих жителів в Україні є теж майже найменшою серед означених країн – 336 осіб, при середньому значенні 920 осіб.

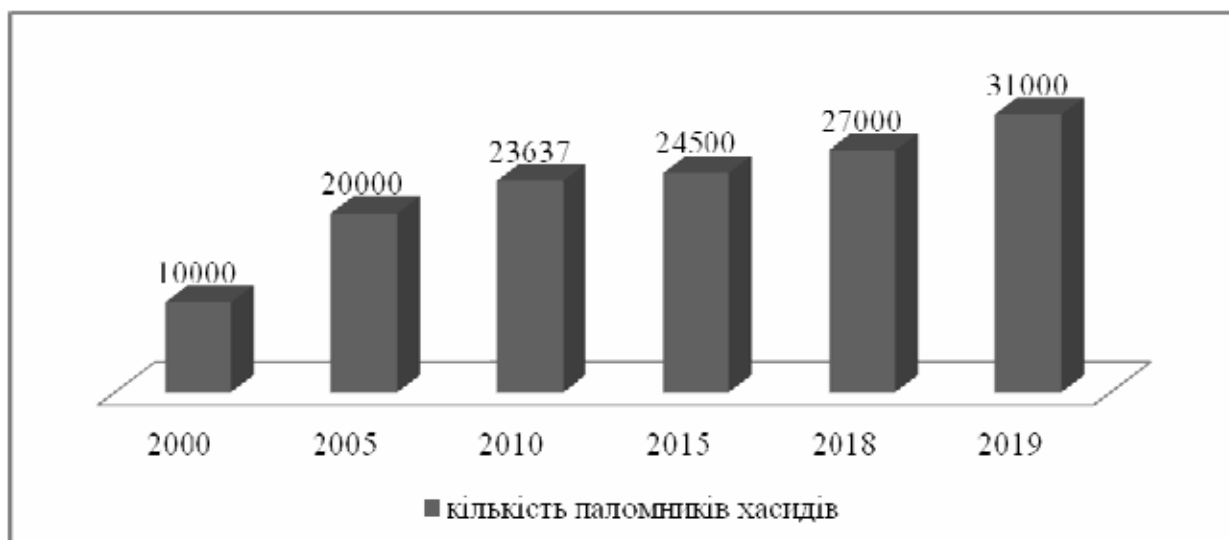
Отже, загалом в Україні, поки не спостерігаються явища «перетуризму», проте вони можуть виникати в окремі сезони та в окремих дестинаціях. Водночас, наприклад, з досліджень Г. Пліхти формується актуальна для Польщі проблема короткострокової оренди житла як прояв надмірного напливу туристів на ринок житла в історичному місті Кракові [18]. Подібна проблема в Україні стосується поки що Одеси та Львова.

Загалом, в Україні явище перетуризму в окремі періоди може бути характерним для Львова, Одеси, Умані, малих приморських і карпатських населених пунктів. Так, наприклад, за даними Державної прикордонної служби України [4] у період 9–11 вересня 2018 р. в Україну прибуло 28,0 тис., а впродовж 29 вересня – 1 жовтня 2019 р. - більше 31,0 тис. паломників-хасидів, метою подорожі яких є святкування єврейського Нового року Рош Гашана в місті Умань. Населення Умані складає 85,5 тис. осіб (2017 р.), отже на декілька днів населення міста зростає на 32,7%. Причому динаміка зростання кількості паломників-хасидів є досить значною (рис. 1).

¹ За даними 2017 р., показники Чехії і Словаччини за 2016 та 2015 р.

² ЮНВТО за кількістю міжнародних прибуттів.

³ Кількість міжнародних прибуттів, млн осіб.

Рис. 1. Динаміка кількості прибуттів у короткостроковий період (3-5 днів) паломників-хасидів до міста Умані у 2000-2019 рр.

Джерело: розроблено авторами

Також явища перетуризму в Україні можуть мати певну специфіку через відсутність відповідної інфраструктури, облаштування, що призводить до перезавантаження природних ландшафтів, а також через незаконну забудову берегової лінії, лісових масивів; забруднення й засмічення природних екосистем тощо. Особливо актуальними й небезпечними є проблеми поводження з відходами у туристичних центрах. Особливої уваги потребують проблеми нерегульованого мисливства та рибальства.

Під впливом «перетуризму» у світі формується рух на засадах сталого розвитку за відповідальний туризм, тобто створення кращих місць для проживання та кращих місць для відвідування. При цьому створення кращих місць для проживання має передувати створенню кращих місць для відвідування. Соціальні рухи за відповідальний туризм в Європі призвели до формування відповідних громадських організацій: Асамблеї добросусідських відносин для стійкого туризму, Мережі міст півдня Європи проти туризму.

У рамках сталого туризму актуальною сьогодні і у прогнозованому майбутньому є активізація діяльності щодо запобігання негативним явищам, пов'язаним із перетуризмом.

Виходячи із необхідності розгляду туризму як комплексного системного явища – національної туристичної системи [2, 5, 15, 16] та Цілей сталого розвитку в Україні [6] і світі [11], виникає потреба в управлінні цими процесами з метою забезпечення ефективного її розвитку та формування позитивного впливу на інші аспекти соціально-економічного й політичного розвитку країни. В основі управління цими процесами має бути врахування обмежень для зростання туризму (рис. 2). Тому основними заходами є: управління потоками туристів; запобігання переповненню туристами DESTINAЦІЙ; перегляд процедур оподаткування; введення штрафів; демаркетинг; фізичні обмеження потоків у певні місця (квитки, турнікети); розселення туристів у інших місцях; залучення (надання переваги) туристів із низьким рівнем впливу на довкілля; переосмислення туристичної політики; запровадження програм моніторингу екосистем. Проте, різке зменшення туристів у масових DESTINAЦІЯХ може стати проблемою, оскільки вплине на скорочення потреби у різних, залучених до цього процесу, видах економічної діяльності, скорочення зайнятості, зменшення надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Розуміння і врахування:
 1) наявності обмежень
 для зростання туризму;
 2) балансу інтересів
 «туристи» – «місцеве
 населення» –
 «суспільство»

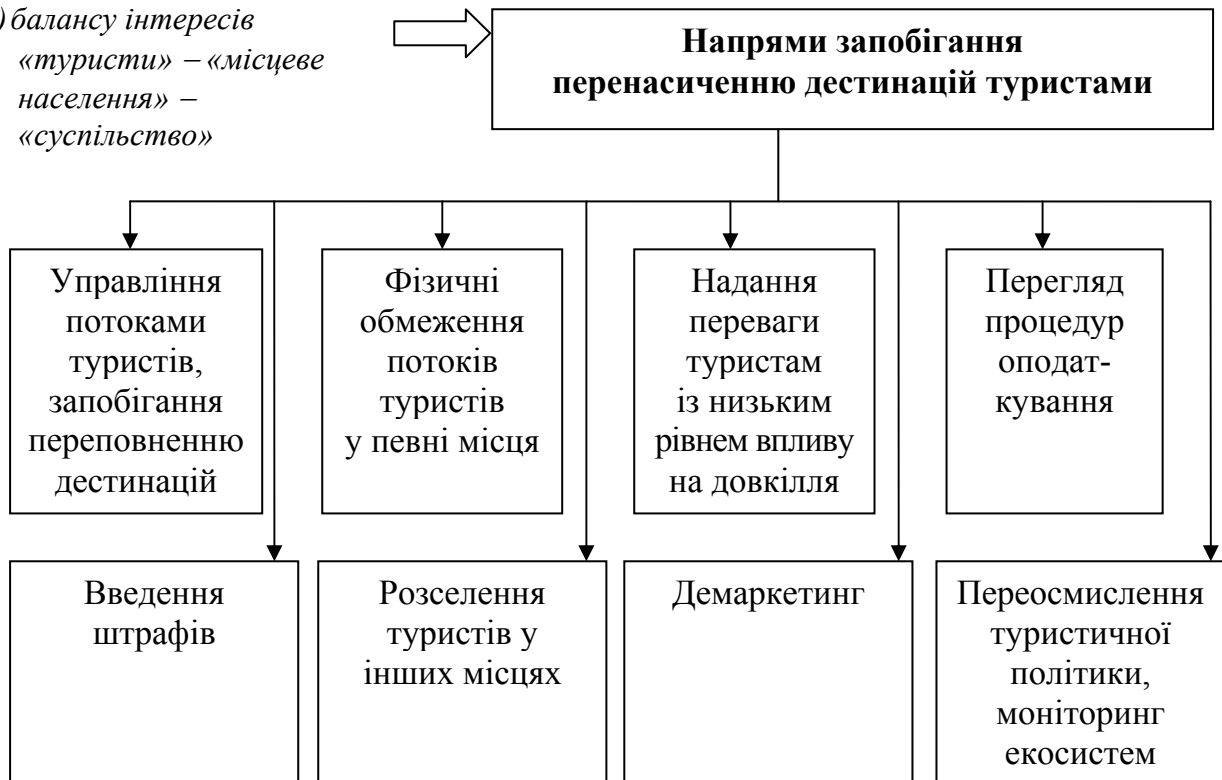

Рис. 2. Напрями запобігання перенасиченню дестинацій туристами (перетуризму)

Джерело: розроблено авторами

В основі розробки політики розвитку туризму також має бути врахування туристами принципів поваги до місцевого населення, довкілля. Туризм повинен стати частиною більш широкій системи управління дестинаціями, що має поєднувати транспортну систему, мобільність, збереження громадського простору, місцеву економіку, житлово-комунальне господарство. Цьому сприятимуть комунікації в межах «влада – туристи – суб'єкти бізнесу – громадянське суспільство».

Інструментами поширення сталого туризму в Україні можуть стати екомuzeї та центри інтерпретації, що є характерними для Європи та Канади, тип організацій, спрямованих на збереження й поширення знань про місцеву культурну спадщину. Термін «інтерпретація культурної спадщини» походить з європейської філософії герменевтики. Їх можна розглядати як особливий тип музею з інформаційним центром, або як різновид екомuzeю, розташованого в прив'язці до культурно-історичного або природної пам'ятки, або місцевості. Центри інтерпретації використовують різні презентаційно-інформаційні можливості з тим, щоб допомогти відвідувачам зрозуміти важливість місцевої спадщини, стимулювати їх інтелектуальну й емоційну прихильність до спадщини. Крім надання інформації та презентацій, можуть влаштуватися міні-спектаклі, креативні лекції тощо.

Усі ці заходи сприятимуть формуванню відповідальних і креативних туристів, у пріоритетах яких не лише швидкоплинні вигоди, а й розуміння поліструктурних цінностей різних дестинацій та повага до них.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Формування та реалізація подальшої політики розвитку туризму стає все більш складним завданням і потребує врахування різних аспектів, серед яких не останнє місце займає поширення явища перенасичення дестинацій.

Із зростанням масштабів туризму проблеми перенасичення дестинацій й надалі збільшуватимуться, негативно впливаючи на місцеве населення, інфраструктуру, екологію, культуру, акумулюючи та нагромаджуючи невирішені питання перетуризму в приймаючих дестинаціях. Цьому сприятимуть, окрім інших факторів, такі соціальні прояви як: систематичне оприлюднення рейтингів відомих світових пам'яток, що пропонуються для відвідування; стимулювання селфі на фоні відомих туристичних об'єктів і популяризація таким чином туристичних дестинацій у соціальних мережах і групах; прагнення охопити якомога більше дестинацій і «скласти власну мапу» подорожей тощо. У цьому контексті серед невідкладних завдань розвитку туризму, варто визначити кроки з профілактики та запобігання перетуризму як на загальнодержавному, так і локальному (місцевому) рівнях, виділивши сезони пікових періодів у окремих дестинаціях.

Отже, вважаємо, що дієвими заходами із запобігання негативним проявам перетуризму, будуть наступні:
 1) посилення фактору «обмеженості» приймаючої дестинації, запровадивши підвищену ставку місцевого туристичного збору в пікові сезони. Кошти, що будуть акумульовані від сплати такого збору, спрямовувати на

вирішення інфраструктурних та екологічних проблем приймаючої дестинації; 2) проводити політику відкритості серед потенційних туристів щодо їх негативного впливу на приймаючу дестинацію під час подорожей, що проявляється у: фізичному забрудненні території та нагромадженні відходів; зростанні негативних соціальних явищ (злочинності, наркоманії, проституції та ін.); «розмиванні» унікальності дестинації; «розшаруванні» місцевого населення та примушуванні його до еміграції тощо.

Зважаючи на викладене, дана проблематика є малодослідженою, особливо на вітчизняних наукових теренах, тому потребує подальшого ґрунтовного дослідження з метою запобігання негативних проявів глобалізаційного розвитку туризму.

Список літератури.

1. Бауман З. Невелике доповнення до довгої соціальної історії часу : Публічна лекція / З. Бауман. – Львів, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=0KowDzD65Nc>
2. Бойко М.Г., Ведмідь Н.І., Охріменко А.Г. Транзитивність національної туристичної системи // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 5. С. 5–20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05\(100\)/06.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05(100)/06.pdf)
3. Бойко М. Г., Босовська М.В., Охріменко А.Г. Туристична система: генеза та пріоритети розвитку // Економіка та суспільство. 2017. № 11. С. 54–60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/9.pdf
4. Державна прикордонна служба України. Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://dpsu.gov.ua/>
5. Охріменко А. Г. Національна туристична система : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 592 с.
6. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. М-во економ. розвитку і торгівлі України, 2017. 176 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
7. Bauman Z. Liquid Modernity. Cambridge: Polity, 2000.
8. Benner, M. From overtourism to sustainability: A research agenda for qualitative tourism development in the Adriatic. Heidelberg University, 2019. Online at <https://mpira.uni-muenchen.de/92213/>
9. Cairncross F. The Death of Distance. London: Orion, 1997.
10. Collins Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.collinsdictionary.com>
11. Economic Cooperation for Sustainable Tourism Development. Policy Paper on Tourism. 2017. P. 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourism4development2017.org>
12. González, A.T. Venice: the problem of overtourism and the impact of cruises. Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research, 2018, №42, 35-51 <https://investigacionesregionales.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/01/03-TRANCOSO.pdf>
13. Koens, K., Postma, A., Papp, B. Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context, Sustainability, 2018, 10, 43-84.
14. Martins, M. Tourism Planning and Tourismphobia: An Analysis of the Strategic Tourism Plan of Barcelona 2010-2015, Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing, 2018, 4(1), 3-7.
15. Mazaraki A., Boiko M., Bosovska M., Vedmid N., Okhrimenko A. Formation of National Tourism System of Ukraine, Problems and Perspectives in Management, 2018, № 16 (1), С. 68–84 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07)
16. Okhrimenko A. Strategic vectors of transformational shifts in the national tourism system of Ukraine // CES Working Papers, 2017, Vol. IX, Issue 3, 506–528 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2017_IX3_OKR.pdf
17. Papathanassis, A. Over-Tourism and Anti-Tourist Sentiment: An Exploratory Analysis and Discussion. “Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series, 2017, 17 (2). 288-293. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/RO/2017-2/Section%20III/25.pdf>
18. Plichta, G. The problem of short-term rental as a manifestation of the overtourism effect on the housing market in the historical city of Krakow. Świat Nieruchomości, 2018, 106(4), 57-64.
19. Schivelbusch W. The Railway Journey. Trains and Travel in the Nineteenth Century. Oxford : Blackwell, 1986.
20. Shaw G., Agarwal S., Bull P. Tourism consumption and tourist behaviour: a British perspective // Tourism Geographies, 2000, 2, P. 264–289.
21. UNWTO. Tourism Highlights. 2017 Edition. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wto/WTO_highlights_2017.pdf
22. Urry J. Tourism and the global // Tourism Development Revisited. Concepts, Issues and Paradigms, Response Books, New Delhi, 2008, 150–161.

References.

1. Bauman, Z. (2015), “A small addition to a long social history”, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=0KowDzD65Nc>

2. Boiko, M.H. Vedmid', N.I. and Okhrimenko, A.H. (2018), "Transitivity of the national tourist system", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 5, pp. 5–20, available at: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05\(100\)/06.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05(100)/06.pdf) (Accessed 19 December 2019).
3. Boiko, M. H. Bosovs'ka, M.V. and Okhrimenko, A.H. (2017), "The tourism system: Genesis and development priorities", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 11, pp. 54–60, available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/9.pdf (Accessed 19 December 2019).
4. State Border Guard Service of Ukraine, Official site (2019), available at: <https://dpsu.gov.ua/>
5. Okhrimenko, A. H. (2019), *Natsional'na turystychna systema* [National tourism system], Kyivs'kyj natsional'nyj torhovel'no-ekonomichnyj universytet, Kyiv, Ukraine.
6. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017), "Sustainable Development Goals: Ukraine", available at: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (Accessed 19 December 2019).
7. Bauman, Z. (2000), "*Liquid Modernity*", Polity, Cambridge, UK.
8. Benner, M. (2019), "From overtourism to sustainability: A research agenda for qualitative tourism development in the Adriatic", Heidelberg University, available at: <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/92213/> (Accessed 19 December 2019).
9. Cairncross, F. (1997), "*The Death of Distance*", Orion, London, UK.
10. Collins Dictionary (2019), available at: <https://www.collinsdictionary.com> (Accessed 19 December 2019).
11. State Secretariat for Economic Affairs SECO (2017), "Economic Cooperation for Sustainable Tourism Development", Policy Paper on Tourism, available at: <http://www.tourism4development2017.org> (Accessed 19 December 2019).
12. González, A.T. (2018), "Venice: the problem of overtourism and the impact of cruises", *Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research*, vol. 42, pp. 35-51, available at: <https://investigacionesregionales.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/01/03-TRANCOSO.pdf> (Accessed 19 December 2019).
13. Koens, K. Postma, A. and Papp, B. (2018), "Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context", *Sustainability*, vol. 10, pp. 43-84.
14. Martins, M. (2018), "Tourism Planning and Tourismphobia: An Analysis of the Strategic Tourism Plan of Barcelona 2010-2015", *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, vol. 4(1), pp. 3-7.
15. Mazaraki, A. Boiko, M. Bosovska, M. Vedmid, N. and Okhrimenko, A. (2018), "Formation of National Tourism System of Ukraine", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 16(1), pp. 68–84, available at: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07) (Accessed 19 December 2019).
16. Okhrimenko, A. (2017), "Strategic vectors of transformational shifts in the national tourism system of Ukraine", *CES Working Papers*, vol. 9, issue 3, pp. 506–528, available at: http://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2017_IX3_OKR.pdf (Accessed 19 December 2019).
17. Papathanassis, A. (2017), "Over-Tourism and Anti-Tourist Sentiment: An Exploratory Analysis and Discussion", *«Ovidius» University Annals, Economic Sciences Series*, vol. 17 (2), pp. 288-293, available at: <http://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/RO/2017-2/Section%20III/25.pdf>
18. Plichta, G. (2018), "The problem of short-term rental as a manifestation of the overtourism effect on the housing market in the historical city of Krakow", *Świat Nieruchomości*, vol. 106(4), pp. 57-64.
19. Schivelbusch, W. (1986), *The Railway Journey. Trains and Travel in the Nineteenth Century*, Blackwell, Oxford, UK.
20. Shaw, G. Agarwal, S. and Bull, P. (2000). "Tourism consumption and tourist behaviour: a British perspective", *Tourism Geographies*, vol. 2, pp. 264–289.
21. UNWTO (2017), "Tourism Highlights. 2017 Edition", available at: http://wto/WTO_highlights_2017.pdf (Accessed 19 December 2019).
22. Urry, J. (2008), *Tourism and the global, Tourism Development Revisited, Concepts, Issues and Paradigms*, Response Books, New Delhi.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2019 р.